

Zutphen vijftig jaar geleden (3)

Het meest spectaculaire nieuws in het derde kwartaal van 1958 was misschien wel de vondst van een pot met kostbare oude munten bij werkzaamheden aan de Schupstoel. Die munten zorgen een halve eeuw na dato nog steeds voor de nodige beroering, zoals blijkt uit het artikeltje op pag. 75. Maar er was méér. Theo Hebing ging opnieuw een halve eeuw terug in de tijd, en bladerde door de vergeelde kranten van het *Zutphens Dagblad*.

Afbraak panden Oude en Nieuwe Gasthuis

9 juli – De afbraak van de gebouwen van het Oude en Nieuwe Gasthuis op de hoek van de Wellestraat en Stationsstraat is begonnen. De rechtervleugel is al grotendeels verdwenen, en in de loop van de komende drie maanden zal de gehele voorzijde langs de Wellestraat gesloopt worden. In een volgende fase moet ook de Montessorischool het veld ruimen.

Op de plaats van de voorgevel, die nu wordt weggebroken, is een moderne winkelgalerij

Opnieuw verdwijnt een stukje geschiedenis uit de stationswijk: het Oude en Nieuwe Gasthuis, die al in 1625 een fusie aangingen. In 1841, na invoering van de Krankzinnigenwet, bood het onderdak aan 123 geesteszieken.

(foto: Stedelijk Museum Zutphen)

geprojecteerd. Verder komen er enkele kantoren en een lunchroom. Wanneer met de bouw van deze panden een begin wordt gemaakt is nog niet bekend.

Vernieuwing

Zutphen staat trouwens de laatste weken opnieuw in het teken van de vernieuwing, want zowel het werk aan de Nieuwstad als dat aan de Overvelving-Molengracht nadert zijn voltooiing. Aan de Nieuwstad wordt tot aan de Gasthuisstraat nieuwe bestrating aangebracht. De gehate ‘kinderhoofdjes’ verdwijnen, en in plaats hiervan komt gladde betonbestrating. Helaas is er op het ogenblik niet voldoende geld om de gehele Nieuwstad van een nieuw wegdek te voorzien, en zo hobbelt men dus na de Gasthuisstraat weer op de keien verder.

Verkeerslichten

Een grote verbetering beloven de verkeerslichten te zullen worden. Behalve deze installaties worden oversteekplaatsen voor voetgangers gemaakt; die aan het Rijkshage bestond reeds, maar die aan de Turfstraat is nieuw. Zoals bekend is men verplicht achter de kettingen naar het oversteekpunt te lopen en dan eerst de straat, tussen de witte lijnen door, over te steken. Aan de Oude Wand zal een waarschuwingslicht worden geplaatst.

Veranderend stadsbeeld

26 juli – Met veel vreugde kunnen wij het IJsselpaviljoen als een aanwinst in ons stadsbeeld verwelkomen, niet alleen om de feitelijkheid, maar ook vanwege de wijze waarop de architect wel een heel opvallend geheel heeft geschapen – een dergelijk etablissement moet uit hoofde van zijn functie nu eenmaal de aandacht trekken – doch beslist niet iets opdringerigs, dat in het stadsbeeld zou domineren.

Ansichtkaart van het IJsselpaviljoen, met rechts de ijsbar. (foto: Stedelijk Museum Zutphen)

Van welke kant men ook komt, het trekt op een aangename en aanlokkelijke wijze de aandacht. De bezoekers van het IJssel-paviljoen krijgen echter behalve een van het grootste deel prachtig uitzicht ook iets te zien wat helaas minder fraai is, namelijk de abominabele toestand waarin vooral het eerste stuk van de loswal langs de IJsselkade tussen Brugstraat en Marspoortstraat zich bevindt. Als wij goed zijn ingelicht, bestaan er plannen om tussen de los-

wal en de IJsselkade een plantsoen aan te leggen. Wij juichen een dergelijk voorne-men van harte toe, maar zouden daar als dringende wenselijkheid aan willen toevoegen dat dan de opslagplaats voor zand en grind naar het haverterrein verhuist. Immers, men kan dan een zo fraai mogelijk plantsoen aanleggen.

Pot met kostbare oude munten gevonden

4 augustus – Zaterdagmorgen is bij de afbraak van de oude gebouwen aan de Schupstoel, waar een nieuw gedeelte van de NV Spaarbankvereniging Zutphen zal verrijzen, een pot met kostbare oude munten gevonden. Zij zijn waarschijnlijk nogal zeldzaam. De tot nu toe ontcijferde geldstukken dragen elk een verschillend opschrift en hebben diverse afmetingen.

Vrijdagmiddag had men reeds één munt gevonden op ongeveer een meter van de plaats waar de pot later ontdekt zou worden. Men is er niet in geslaagd deze ongeschonden uit de grond te krijgen, doordat hij werd geraakt door een pikhouweel en in brokken uiteenviel. Eerst toen ontdekten de verraste werklieden dat er behalve zilve-

ren ook gouden munten in zaten, aaneengeklonterd.

Raadsels

Vanzelfsprekend zijn er diverse raadsels bij deze vondst op te lossen. Hoe komen bijvoorbeeld de gouden munten – die waarschijnlijk uit de late middeleeuwen dateren; de zilveren zijn van 1481 – precies in het midden van de pot? Men zal zich wellicht afvragen op welke wijze en waarom zo veel geld in de grond van de Schupstoel, waarvan de Spaarbankvereniging nu eigenaar is, terecht is gekomen. De aannemer veronderstelt dat een rijke bewoner bij het bericht dat Zutphen door de Spanjaarden zou worden uitgemoord, zijn pot met geld in de grond heeft gestopt.

AZC aan de spits met accommodatie terreinen

11 augustus – Het is niet te veel gezegd wanneer we beweren dat AZC thans aan de spits staat met de accommodatie van de sportterreinen in Zutphen. Het gisteren in gebruik genomen complex tussen Deventerweg en spoorbaan mag er zijn, en als de prestaties van deze vereniging niet vooruit zouden gaan, ligt dat zeker niet aan de velden of aan de nieuwe kleedkamers met douches met en uitstekende gelegenheid om spelers e.a. van verversingen te voorzien.

Vanzelfsprekend was hiertoe de medewerking van het gemeentebestuur en andere instanties nodig, maar men kan slechts bewondering hebben voor hetgeen de grote kring van AZC'ers hiervoor zelf heeft gepresteerd. De officiële plechtigheid van de ingebruikneming werd ingeleid door de praeses van AZC, de heer Gies. Hij sprak woorden van lof uit voor de minder valide arbeiders die het werk hadden uitgevoerd en daarmee een goed resultaat bereikten. Burgemeester S. de Jong noemde het aanleggen van deze terreinen een lang verhaal van teleurstelling

over een periode van ongeveer zes jaren. Het was hier lange tijd woest en ledig, maar thans kunnen AZC en het gemeentebestuur zich gelukkig prijzen.

Burgemeester S. de Jong hijst de nationale driekleur ter gelegenheid van de ingebruikneming van het sportcomplex van AZC achter de Deventerweg. Aan de afwerking van het clubgebouw moet nog het nodige gebeuren.

(foto: Stedelijk Museum Zutphen)

Zestig jaar Volkshuis **Jaarlijks 140.000 kopjes koffie**

23 augustus – Er wordt aan de 'ronde tafel' in het Volkshuis heel wat afgepraat. Een bijzonder geliefkoosd onderwerp is de voetbalsport, dat de gemoederen nogal eens in beroering brengt. Aan deze tafel zijn heel wat voorspellingen gedaan, spelers en elftallen gekritiseerd. En dat alles onder het genot van een kopje koffie of een andere drank. De laatste dagen worden de gesprekken echter beheerst door een op handen zijnde bijzondere gebeurtenis, te weten het zestigjarig bestaan van het Volkshuis op 1 oktober a.s.

Het Volkshuis is vermoedelijk een der

drukst beklante zaken in Zutphen, een gelegenheid waar ook tal van oude baasjes zich wonderwel op hun gemak voelen. Zij houden zich onledig met dominospel, dat zij met hart en ziel beoefenen. Maar sinds ook in het Volkshuis de televisie haar intrede heeft gedaan, gaan des avonds de dominostenen en andere spelen aan de kant. Dan zet men zich bij het toestel om te genieten van hetgeen er op het scherm verschijnt.

Matige prijzen

Per dag ontvangt de familie Prost, die trouw wordt geassisteerd door 'Rinus' en

Een foto van het Volkshuis die in 1919 genomen zou kunnen zijn. Op de kleding van de bezoekers na is er maar weinig veranderd.

(foto: Stedelijk Museum Zutphen)

'Ko', naar ruwe schatting ten minste vijfhonderd gasten. Per jaar wil dit zeggen 175.000 mensen. Zou men deze lieden met de schouders tegen elkaar zetten, dan zouden zij een rij vormen van Zutphen naar Amsterdam. De rij van klanten uit de afgelopen zestig jaar zou zeker met de spits tot ver achter het IJzeren Gordijn reiken... Men is niet verplicht in het Volkshuis iets te consumeren. De ontvangst is er even gastvrij wanneer men niets gebruikt. De prijzen zijn overigens zeer matig en de meeste bezoekers gebruiken er dan ook wel wat. Alleen al het aantal kopjes koffie dat in het

Volkshuis per jaar wordt genuttigd, is respectabel: zo'n 140.000.

Goed geborgen

Van oudsher is het Volkshuis de plaats waar vele scholieren uit de omgeving des middags hun boterham komen eten. Tegenwoordig wordt het dagelijks tussen 12 en 2 'bevolkt' door 250 à 300 schoolkinderen. Het is voor de ouders een hele geruststelling te weten dat hun spruiten in de vrije uren goed geborgen zijn. Er wordt van degenen die voor de grote schare scholieren serveren, ongetwijfeld pedagogisch inzicht gevraagd. Uit eigen ervaring is ons bekend dat zij goed weten om te springen met de levenslustige jongelui.

Het Volkshuis is voorts voor het verenigingsleven in Zutphen van groot belang. Er zijn in het gebouw vier vergaderzalen en een grote zaal voor het 150 personen. Deze zijn geregeld bezet, want vijftig à zestig verenigingen plegen in het Volkshuis te vergaderen. Het is ook hotelbedrijf en heeft als zodanig niet over gebrek aan belangstelling te klagen

Klok teruggezet

In 1919 kostte in het Volkshuis de koffie met suiker zes cent en zonder suiker vier cent. Die tijd komt nooit terug, zal men zeggen. Maar de exploitatie van het Volkshuis denkt er anders over en wil de klok – zij het ook maar voor één dag – terugdraaien. Op de jubileumdag, 1 oktober, zullen namelijk voor bepaalde dranken de prijzen worden berekend zoals die veertig jaar geleden golden. De koffie kost die dag dus maar zes cent (met suiker) of vier cent (zonder).

Spectaculaire ontvluchting uit Jeugdgevangenis

1 september – Zaterdagmiddag, omstreeks kwart over drie, tijdens de rust van een voetbalwedstrijd op het terrein van de Bijzondere Strafgevangenis voor Jonge Mannen, hebben twee pupillen, W. en V., beiden uit Amsterdam, kans gezien op spectaculaire wijze te ontvluchten.

Zij maakten daarbij gebruik van een auto die al geruime tijd in de Van Heemskerckstraat stond geparkeerd. De bestuurder, een zwager van een der jongelieden, ging er, nadat de vluchtelingen in de wagen waren gesprongen, in volle vaart vandoor in de richting Deventer. Een achtervolging werd inge-

zet, evenwel zonder succes. Het vermoeden dat de vluchtelingen zouden trachten naar Amsterdam te komen, is juist gebleken. Zaterdagavond heeft de hoofdstedelijk politie hen namelijk aangehouden. De autobestuurder was nog niet ingerekend.

Consternatie

De ontvluchting geschiedde toen de rust in de voetbalwedstrijd bijna achter de rug was. De knapen renden naar het hoge hek rondom het terrein van de jeugdgevangenis, waarop prikkeldraad is aangebracht, hetwelk hun niet verhinderde er overheen te komen. Inmiddels heerste er grote consternatie, niet alleen op het voetbalterrein, doch ook bij de bewoners in de omgeving. Een bewaker, woonachtig in de Vijfmorgenstraat, die niet in dienst was doch zich buiten bevond, zag de ontsnapt naar de auto lopen. Hij kwam direct in het geweer en zette een achtervolging in. Nadat men enkele malen om de auto was gehold, rende een der vluchtelingen een andere kant uit,

nagezeten door de bewaker. Daarop werd het linkerportier van de wagen geopend en duikelde de andere jongeman naar binnen. De bestuurder startte onmiddellijk en onder het rijden werd ook het rechterportier geopend, zodat de andere vluchteling eveneens in de auto kon springen.

Zorgvuldig voorbereide vlucht

In razende vaart stooft de Citroën in de richting van de Warnsveldseweg. Inmiddels was zowel de politie te Zutphen als elders gealarmeerd. De Zutphense politie trof terstond maatregelen en betrok de wach bij de IJsselbrug. De Deventer politie, die kort na de ontvluchting door de Zutphense collega's was gewaarschuwd, rukte uit met beide patrouillewagens. Zij heeft de wagen echter niet gesignaleerd. Vermoedelijk zijn de vluchtelingen in de wetenschap dat zij kans liepen in Deventer in de val te lopen, onderweg afgeslagen. De omstandigheden wijzen erop dat hier sprake is geweest van een zorgvuldig voorbereide vlucht.

Wilde achtervolging

Een bewoner van de Vijfmorgenstraat bleek onmiddellijk bereid met een bewaker de vluchtelingen achterna te gaan in zijn Morris. Naar ons werd medegedeeld was men bij het kruispunt bij de marechausseekazerne op de Citroën ingelopen. Zonder meer stooft deze dit gevaarlijke kruispunt over, op de hielen gezeten door de achtervolgers. De Morris kon de Citroën echter niet bijhouden en zo verloor men deze uit het oog.

Buurtvereniging Barlheze bestaat zestig jaar

3 september – ‘De Barlheze was altijd een echte feeststraat’, zo luidt het oordeel van de 90-jarige heer C. Wonnink (nog goed gezond en bijzonder vitaal), die er een lange reeks van jaren heeft gewoond, doch een kleine vijftien jaar geleden is neergestreken in de Hemonystraat. Op 1 oktober zal de buurtvereniging zestig jaar bestaan.

Dit was de reden dat wij de heer Wonnink hebben bezocht, want de oude baas is de

enige nog in leven zijnde oprichter van deze oudste buurtvereniging in Zutphen.

De buurtvereniging Barlheze heeft haar ontstaan te danken aan de kroningsfeesten in september 1898. De Barlheze, vroeger een echte handelsstraat, ‘de handelswijk van Zutphen’, aldus de heer Wonnink – ‘er woonde bijna niemand of hij dreef handel’ – wilde niet achterblijven in versiering en verlichting toen Zutphen het feestkleed aantrok.

600 lampions en dennengroen

Trouwens, te dien aanzien is er steeds wel wat gepresteerd. Zo bestond het feestkleed bij een bijzondere gebeurtenis in het koninklijk huis uit zeshonderd lampions en dennengroen. Het meest spectaculaire – en daardoor was de Barlheze befaamd, niet alleen in Zutphen, doch ook in de omgeving – speelde zich af in de avonduren van Koninginnedag. Wanneer het vuurwerk namelijk achter de rug was, kon men er terecht. Van 10 tot 12 uur werd er dan gehost op de klanken van een muziekkorps. In grote slierten danste men, jong en oud, achter de muziek, steeds maar heen en weer. Dan vierde de gezelligheid hoogtij en wist men van uur noch tijd. ‘Er werd nooit gevochten en er kwam nooit politie aan te pas’, aldus de heer Wonnink.

‘Minder gezelligheid’

Zo leven bij de oude baas nog allerlei herinneringen. Een daarvan geldt het bezoek dat koningin Wilhelmina in 1923 aan Zutphen bracht. Daarbij kwam ze ook in de Barlheze.

Het koninklijk bezoek in 1923.

(foto: Stedelijk Museum Zutphen)

‘Tussen de huisjes van vrouw Willemsen en vrouw Keyzer was een spandoek aangebracht waarop stond “Hier wast en strijkt men blij van zin; toch eren wij ook de koningin”, vult zijn schoondochter aan, die de Barlheze ook op haar duimpje kent. De heer Wonnink en zijn schoondochter vinden dat de gezelligheid in de Barlheze minder is geworden. ‘Och, er zijn zovelen weggetrokken en overleden en van de ouderen is vrijwel niemand meer over.

Torenklok op hol

13 september – Het uurwerk van de Wijnhuistoren is kennelijk zo van streek geraakt van het kermisrumoer dat het rare dingen heeft uitgehaald. Vrijdagavond, toen de laatste klanken van de kermis waren verstorven – ongeveer half twaalf – zochten de bewoners van de Groen- en Houtmarkt hun sponde op om van de zozeer begeerde nachtrust te gaan genieten. Vier uur later schrokken zij echter wakker, doordat er iets niet pluis was met uurwerk en carillon

van de toren. Men hoorde namelijk kort na elkaar de ene melodie na de andere. De klok was volkomen op hol geslagen: de wijzers ‘renden’ over de plaat en onophoudelijk liet het carillon zich horen. De politie werd gebeld. Zij wekte de monteur die voor het uurwerk zorgt, waarna deze het op hol geslagen uurwerk intoomde. En eerst toen kon er weer rustig worden geslagen rond de Wijnhuistoren.

Uit het politierapport

24 september – P. heeft aangifte gedaan van vermoedelijke diefstal van zijn bromfiets, die hij aan de Berkelkade had ge-

plaatst. De politie heeft een zwerver, O., aangehouden, die zich had verborgen in een hooiberg aan de Emmerikseweg.